

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному інформаційному суспільстві зростають вимоги до якості освіти загалом і філологічної зокрема. Загальноосвітня школа потребує вчителів української мови і літератури, які здатні ефективно працювати в умовах нарощування обсягів наукової інформації, прагнуть до професійного самовдосконалення і самореалізації, володіють умінням аналізувати й інтерпретувати лінгвістичні явища, ефективно проводять уроки та виховні заходи, є носіями кращих взірців українського мовлення, дбають про формування належного рівня культури мовлення юних громадян України. Саме тому одним із пріоритетних завдань у досягненні якості мовної освіти, підвищенні культури мовлення є використання сучасних електронних дидактичних засобів, які розширюють комунікативні можливості майбутніх учителів української мови і літератури в раціональному накопиченні системи знань, сприяють формуванню в них мотивації до самоосвітньої діяльності, забезпеченню зворотного зв'язку викладача зі студентами педагогічного вишу.

Орієнтування державної освітньої політики на створення ефективного навчального й інформаційного простору, посилення вимог до мовної підготовки фахівців, безумовно, актуалізують проблему розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”)), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Болонська декларація “Про Європейський простір вищої освіти”, “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” відкривають нові перспективи для реалізації інтелектуального й особистісного потенціалу майбутнього вчителя української мови і літератури.

Важливими в контексті проблеми розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є дослідження сучасних науковців (О. Ахманова, Н. Бабич, В. Бадер, З. Бакум, А. Богуш, Б. Головін, Н. Голуб, К. Городенська, О. Горошкіна, Н. Дика, Р. Дружененко, С. Єрмоленко, Т. Жабо, М. Жалдак, О. Караман, С. Караман, А. Коваль, О. Копусь, С. Мартиненко, Л. Мацько, Н. Морзе, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Пономарів, Л. Попова, О. Сербенська, О. Стишов, Г. Шелехова, В. Шляхова, С. Яворська, Т. Ясак та ін.).

Відзначаючи безперечну цінність проведених в освітній галузі досліджень, з'ясовано, що аспекти розвитку культури мовлення фахівців досліджувалися здебільшого в контексті підготовки студентів нефілологічних спеціальностей. Недостатньо зацентровано увагу на розв'язанні комплексної проблеми розвитку культури мовлення студентів філологічних спеціальностей із застосуванням лінгводидактичного потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій, використанні інструментальних та прикладних засобів комп'ютерних технологій у навчальному процесі, впливові інформаційних технологій на зміст і методи навчання у вищій школі. Теоретична нерозробленість і практична значущість проблеми визначили вибір теми наукового дослідження – **“Розвиток культури мовлення**

майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Київського університету імені Бориса Грінченка за темою “Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти” (державний реєстраційний №0110U006274). Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 6 від 28.04.2011 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Об'єкт дослідження – розвиток культури мовлення майбутніх учителів української мови й літератури у вищому навчальному педагогічному закладі.

Предмет дослідження – методи, засоби та лінгводидактичні умови розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури із використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета дослідження полягає в розробленні методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури із використанням інформаційно-комунікаційних технологій в умовах вищого навчального закладу.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Обґрунтувати психолого-педагогічні засади розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.
2. Уточнити понятійно-термінологічне поле дослідження.
3. Проаналізувати наявне навчально-методичне забезпечення розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури.
4. Визначити лінгводидактичні умови застосування електронних засобів навчання для розвитку культури майбутніх учителів української мови і літератури.
5. Розробити методику розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та експериментально перевірити її ефективність.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: праці філософів і лінгвістів про мову як засіб спілкування (В. Андрущенко, Т. Батищев, Ф. Бацевич, В. Біблер, І. Вихованець, К. Городенська, П. Дудик, С. Єрмоленко, І. Зязюн, І. Ковалик, М. Кочерган, В. Кремень, Л. Мацько, В. Огнев'юк, М. Плющ, О. Селіванова, М. Степаненко, О. Стишов та ін.); психологів і психолінгвістів про види мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв, І. Синиця, О. Шахнарович та ін.); лінгводидактів (Н. Бабич, З. Бакум, О. Біляєв, А. Богуш, В. Борисенко, М. Вашуленко, Л. Вознюк, Є. Голобородько, О. Горошкіна, Н. Голуб, Н. Дика, Т. Донченко, Р. Дружененко, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, В. Мельничайко, Л. Паламар, Л. Попова, М. Пентилюк, Т. Симоненко, Л. Соловець, В. Шляхова, С. Яворська та ін.) з проблем розвитку комунікативних умінь і навичок студентів, системного аналізу педагогічного процесу вищої школи (В. Беспалько,

І. Блауберг, О. Малихін, С. Мартиненко, С. Сисоєва, Л. Хоружа, А. Хуторський та ін.).

Для реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності його результатів використано такі **методи**: *теоретичні* – аналіз лінгвістичної, психологічної, педагогічної, методичної літератури – для уточнення ключових понять дослідження; синтез і узагальнення теоретичних положень – для обґрунтування психологічних і лінгводидактичних засад розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури; моделювання – для створення експериментальної методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури; *емпіричні* – спостереження, аналіз, анкетування, бесіди, експеримент – для впровадження розробленої методики розвитку культури мовлення, виявлення рівнів сформованості українськомовної культури мовлення в майбутніх учителів української мови і літератури; *статистичні* (кількісний аналіз показників ефективності експериментальних даних) – для визначення статистичної вірогідності одержаних результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалась у Київському університеті імені Бориса Грінченка, ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”, ДВНЗ “Криворізький національний університет”, ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, Херсонському державному університеті, Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Наукова новизна дослідження: полягає в тому, що *вперше обґрунтовано* психолого-педагогічні засади розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; *уточнено* сутність базових понять дослідження “культура мовлення”, “навчально-методичний комплекс”, “навчально-методичний комплект”, “інформаційно-комунікаційні технології”, “технологія Веб 2.0 (Web 2.0)”, “віртуальна спільнота”, “електронний підручник”; *визначено* рівні (високий, достатній, середній, низький) вимірювання сформованості культури мовлення студентів, відповідно до кожного з яких було розроблено критерії (когнітивний, проєктивно-стратегічний, оцінювальний, вміння оцінювати власні комунікативні якості мовлення, вміння контролювати вживання комунікативних якостей мовлення) й показники вимірювання їх із використанням інформаційно-комунікаційних технологій; *виокремлено* лінгводидактичні умови ефективного застосування електронних засобів навчання; запропоновано технології Веб-2.0, спрямовані на розвиток культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури; *розроблено* методику розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; *теоретично узагальнено* комп’ютерно зорієнтовані методи, засоби навчання; *подальшого розвитку набули* теоретико-методичні засади та принципи формування змісту навчальних курсів з розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть використовуватись у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів, при викладанні нормативних дисциплін “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного й писемного мовлення”, а також під час створення програм, посібників, електронних курсів, блогів, розроблення спецкурсів з української мови, у практичній роботі викладачів.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка від 02.06.2014 р., протокол № 9 від 27 травня 2014 року), ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” (акт № 813 від 25.06.2014 р.), ДВНЗ “Криворізький національний університет” (довідка від 28.08.2014 р., № 02/02 – 377/3, протокол № 1 від 28 серпня 2014 року), ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (акт від 27.08.2014 р., № 3384 протокол № 1 від 27 серпня 2014 року).

Апробація результатів дослідження. Основні положення наукового дослідження висвітлено в доповідях і повідомленнях на науково-практичних конференціях, різних рівнів: *міжнародних*: “Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів” (Київ, 2011), “Актуальні проблеми прикладної лінгвістики” (Умань, 2012), “Інструментальне мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки” (Кам’янець-Подільськ, 2012), “Формування мовної особистості в багатоступеневій системі освіти: досвід, реалії, перспективи” (Київ, 2013); *всеукраїнських та міжрегіональних*: “Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки” (Київ, 2011), “Організаційно-педагогічні аспекти формування та розвитку майбутнього фахівця” (Ялта, 2011), “Конференція вчителів-словесників” (Київ, 2011), “Конференція вчителів-словесників. Презентація підручників” (Київ, 2011), “Минуле і сьогодення української писемності” (Київ, 2011), “Сучасні технології викладання гуманітарних дисциплін: тенденції та перспективи” (Донецьк, 2011), “Молодий науковець XXI століття” (Кривий Ріг, 2012), “Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки” (Київ, 2012).

Публікації. З теми дослідження опубліковано 14 праць, із них 7 одноосібних статей – у наукових фахових виданнях України, 1 публікація – у зарубіжному науковому виданні, 1 електронний навчальний курс, 4 статті за матеріалами наукових конференцій, 1 навчальний посібник з грифом МОН України у співавторстві.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел, що містить 305 найменувань, з них 3 – іноземною. Загальний обсяг дисертації – 220 сторінка. Основний зміст роботи викладено на 152 сторінках. У роботі вміщено 15 рисунків, 2 відеоматеріали, 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок з програмами, планами, темами, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи наукового пошуку, представлено методологію та етапи роботи, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, наведено дані про публікації автора, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – *“Теоретичні засади розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури”* – визначено психолого-педагогічні засади розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови й літератури, висвітлено й обґрунтовано сутність базових понять дослідження.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження (Н. Бабич, З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Дика, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, Л. Мацько, М. Пентилюк, Л. Попова, Г. Шелехова) дав змогу констатувати, що в змістовому діапазоні формування фахових компетентностей майбутніх учителів української мови й літератури особливе місце належить культурі мовлення. Формування всебічно розвиненої, духовно багаті мовної особистості, спроможної на соціальну адаптацію й репрезентацію власної індивідуальності засобами мови, є одним із пріоритетних завдань вітчизняної лінгводидактики.

У розділі з'ясовано, що в поле зору сучасних психологів, дидактів, лінгвістів, психолінгвістів, лінгводидактів потрапляють, зокрема, такі аспекти дослідження специфіки усного мовлення: загальнотеоретичні проблеми культури мовлення (Н. Бабич, Г. Васильєва, Б. Головін, К. Городенська, С. Єрмоленко, М. Ільях М. Кожина, О. Сербенська, Л. Струганець та ін.); особливості публічного мовлення (Н. Бабич, Б. Головін, Н. Головін, Н. Голуб, Д. Карнегі, Г. Сагач, П. Сопер, П. Таранов, І. Томан, І. Шведов); проблеми мовленнєвих жанрів (М. Бахтін, А. Вежбицька); психологія усного мовлення (О. Леонт'єв, І. Синиця); невербальні (паравербальні) засоби спілкування (О. Леонт'єв, Т. Ніколаєва, А. Піз, Б. Піз, Я. Радевич-Винницький, Ф. Хміль, Е. Холл); комунікативні стратегії (Ф. Бацевич, А. Вежбицька, А. Москаленко, Г. Почепцов, О. Селіванова, Є. Сидоров); особливості формування й удосконалення мовлення вчителів (Н. Дика, В. Жовтобрюх, О. Караман, С. Караман, О. Муромцева, Л. Струганець та ін.); своєрідність мовлення радіо і телебачення (О. Сербенська, С. Єрмоленко, В. Лизанчук, Д. Баранник, О. Зернецька, Е. Багіров, В. Миронченко, Ю. Покальчук, І. Мащенко, В. Франко, А. Багмут, І. Борисюк, Г. Олійник та ін.), тоді, як лінгводидактичний аспект удосконалення культури мовлення майбутніх учителів-словесників у спеціальній літературі обґрунтовано епізодично.

Висвітленню аспектів підвищення рівня мовної і мовленнєвої культури суб'єктів навчального процесу присвячено праці вчених-лінгвістів та лінгводидактів (Н. Бабич, З. Бакум, І. Білодід, А. Богуш, Н. Голуб, О. Горошкіна, Ж. Горіна, Н. Дика, Р. Дружененко, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, І. Ковалик, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, А. Коваль, Л. Мацько, М. Пентилюк, М. Пилинський, О. Пономарів, В. Русанівський та ін.), у яких розроблено методичні підходи до організації змісту та

дидактичного супроводу процесу вдосконалення нормативного мовлення на різних етапах мовної освіти.

Аналіз спеціальної літератури дозволив констатувати, що останнім часом у галузі культури мовлення активно розвивалися напрями, пов'язані з: варіативністю норми, функціональністю та оцінкою нормативного характеру, співвідношенням позамовних та внутрішньолінгвістичних чинників у становленні, розвитку й функціонуванні літературної норми, місцем і роллю літературно-нормативних елементів у структурі національної мови, культурою мовлення в регіональному середовищі, тенденцією визначати раціональні шляхи використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі із психолого-педагогічних позицій тощо. Зусилля сучасних учених-лінгвістів, лінгводидактів спрямовані на оновлення й пошук шляхів удосконалення культури мовлення з урахуванням особливостей дидактичного процесу в сучасних вищих навчальних закладах.

У розділі з'ясовано, що розвиток культури мовлення можливий на основі образного мислення майбутніх учителів української мови і літератури, їхньої уваги, пам'яті, вміння бачити факти, порівнювати їх, синтезувати, узагальнювати, конкретизувати й абстрагувати, тобто з урахуванням основних психологічних засад навчання, пов'язаних зі свідомим ставленням до мови, глибоким знанням лінгвістичної теорії, розвиненим мовленням, а отже, і мисленням, інтелектом, емоційною сферою, емоційно-естетичним сприйняттям мови й передбачає чутливість до слова, здатність відчувати та розуміти всі відтінки його значення, відчувати красу рідної мови, її багатство, виразність, образність.

Аналіз базових понять *“культура мовлення”*, *“інформаційно-комунікаційні технології”*, *“соціальний мережевий сервіс”*, *“блог”*, *“подкаст”* засвідчив, що висвітлення їх сутнісних характеристик у численних наукових студіях психологів, лінгвістів, лінгводидактів є доволі різновекторним.

У дослідженні поняття *“культура мовлення”* потлумачено як діалектичну, інтегративну єдність соціокультурного, психологічного і педагогічного аспектів, що мають урахуватися в процесі формування мовної особистості вчителя української мови і літератури, здатного не лише майстерно репрезентувати себе засобами мови, а й навчити інших комунікативно доцільно використовувати мовні одиниці всіх рівнів.

Інформаційно-комунікаційні технології визначено як інноваційне технічне забезпечення та сукупність комп'ютерно зорієнтованих методів і засобів навчання з високою адаптивністю, що сприяють оптимізації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах індивідуалізації, диференціації й інтенсифікації, розвивають інтелектуальний і творчий потенціал майбутніх учителів української мови і літератури. Інформаційно-комунікаційні технології мають широкий діапазон дидактичного застосування на заняттях із *“Сучасної української літературної мови”*, *“Культури усного й писемного мовлення”*, *“Орфоепічного та комунікативного тренінгу”*: сприяють пошуку, вибору та представленню необхідної інформації, розвитку культури мовлення, уможливають організацію дослідницько-пошукової роботи та контролю за її результатами, урізноманітнюють форми і методи навчальної

діяльності студентів, оптимізують навчальну роботу майбутніх учителів української мови і літератури.

Поняття *“соціальний мережевий сервіс”* у дослідженні схарактеризовано як віртуальний майданчик, що об’єднує людей у мережеві спільноти за допомогою спеціального програмного забезпечення в інтернеті, сприяє розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови та літератури й передбачає обов’язкове врахування психологічних особливостей і механізмів мовлення, формування творчого мислення майбутніх учителів української мови і літератури.

Аналіз та узагальнення опрацьованих матеріалів дозволив констатувати, що в багатоаспектному діапазоні культури духовного світу майбутніх учителів української мови і літератури вагоме місце посідає культура мовлення, що репрезентує високий рівень загальної культури особистості.

У *другому розділі – “Моделювання методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій”* – проаналізовано зміст навчально-методичного забезпечення з культури мовлення для студентів філологічних спеціальностей, визначено лінгводидактичні умови ефективного використання електронних засобів навчання, обґрунтовано методику використання електронних дидактичних засобів у формуванні мовленнєвої культури майбутнього вчителя української мови і літератури та сучасні підходи до розроблення педагогічних програмних засобів із мовознавчих дисциплін.

Аналіз чинного навчально-методичного забезпечення курсів *“Сучасна українська літературна мова”*, *“Культура усного й писемного мовлення”*, *“Орфоепічний і комунікативний тренінг”* у вищому педагогічному навчальному закладі засвідчив недостатній рівень розробленості досліджуваної проблеми. Анкетування та індивідуальні бесіди з викладачами сучасної української літературної мови показали, що розвиткові культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури приділено недостатньо уваги. Це виявляється у відсутності системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток культури мовлення у майбутній професійній діяльності; застосуванні одноманітних методів і прийомів для розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури; обмеженому використанні засобів наочності й технічних засобів навчання.

Узагальнення результатів наукових досліджень, спостереження за навчальним процесом переконливо довели, що лінгводидактичними умовами розвитку культури мовлення є: врахування індивідуально-психологічних характеристик суб’єктів навчального процесу задля можливості забезпечення індивідуальної траєкторії саморозвитку й самореалізації; формування у майбутніх учителів української мови і літератури стійкої мотивації до потреби вдосконалення індивідуальної культури мовлення; створення розвивального мовленнєвого середовища у навчальному процесі; оптимальне поєднання традиційних та електронних засобів навчання задля розвитку культури усного і писемного мовлення в майбутніх учителів української мови і літератури; використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу керування навчальною діяльністю майбутніх учителів української мови і літератури.

Запропонована в дисертації методика розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ґрунтується на врахуванні загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних принципів: науковості, системності, доступності, послідовності, зв'язку теорії з практикою, перспективності, наступності, мотивації навчання, свідомості, активності, самостійності; активізації взаємовпливу навчання мови і розвитку мовлення, модернізації методичного інструментарію до занять з дисциплін “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного й писемного мовлення”, “Орфоепічний і комунікативний тренінг”; інтенсифікації навчальної діяльності студентів, розвитку у них самоосвітніх навичок, а також застосуванні запропонованих електронно-дидактичних засобів для розвитку культури мовлення.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі сприяє творчій реалізації індивідуальних можливостей кожного вчителя-словесника в розробленні стратегій і тактик навчання; розширенні методичного інструментарію; створенні принципово нової (комп'ютеризованої) методики, що реалізується в поєднанні традиційних форм і прийомів роботи з інноваційними підходами. Інтерактивні можливості інформаційно-комунікаційних технологій розглядаються як особливий, індивідуально зорієнтований засіб навчання, що має високий потенціал і дозволяє організувати навчально-пізнавальну діяльність студентів. Пропонована методика розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу оптимально задіяти навчально-пізнавальну активність студентів, підвищити зацікавленість до кожної мовознавчої дисципліни, створити умови для розвитку індивідуальності майбутніх фахівців, збагачення їх методичним інструментарієм самореалізації та саморозвитку.

Доведено доцільність урахування основних функцій інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі (репрезентація мовного матеріалу, забезпечення індивідуальної навчально-тренувальної роботи на різних етапах навчання, контроль і самоконтроль знань, умінь і навичок студентів), а також упровадження методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у процесі опанування курсів “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного й писемного мовлення”, “Орфоепічний і комунікативний тренінг”. (Див. Рис.1).

У *третьому розділі* – **“Експериментальне навчання за запропонованою методикою”** – з'ясовано зміст, мету, завдання дослідної роботи; визначено етапи експериментального навчання; описано й проаналізовано хід і результати констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту; доведено ефективність упровадження запропонованої методики.

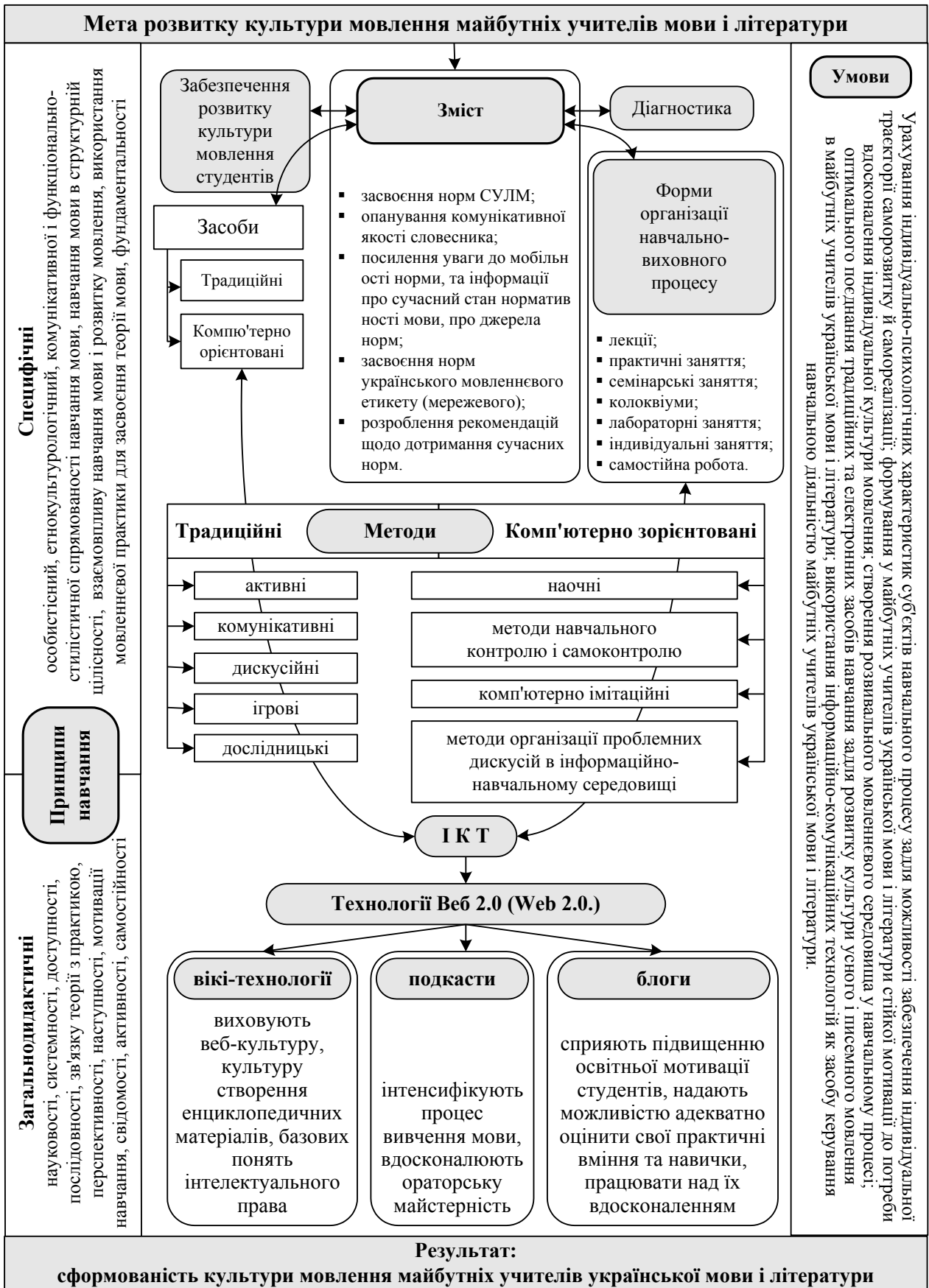

Рис 1. Модель розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Задля визначення ефективності розробленої методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій було проведено констатувальний та формувальний етапи експерименту в різних вищих навчальних закладах. В експерименті взяли участь 396 студентів, які були розподілені на дві групи, однакові за рівнем успішності й кількістю респондентів (контрольна (КГ) – 198 студентів, експериментальна (ЕГ) – 198 студентів).

Навчання студентів КГ проводилося за традиційними програмами, навчання студентів ЕГ здійснювалося з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованих на розвиток культури мовлення майбутнього вчителя української мови і літератури. Програмою педагогічного експерименту було передбачено анкетування студентів, виконання контрольних робіт, спостереження за навчально-виховним процесом.

Узагальнені результати констатувального зрізу засвідчили, що більшість студентів (83%) бажають навчатися з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки це дає змогу мати постійний доступ до словників, методичної літератури, корисних покликань; швидко контролювати відповіді задля з'ясування та виправлення власних помилок; ставати активними учасниками навчального процесу, виявляти творчі здібності.

Кількісний аналіз результатів констатувального зрізу засвідчив, що високий рівень знань, умінь і навичок з культури мовлення мали 8,7% студентів педагогічних закладів, достатній 27,8%, середній 52,4%, низький 11,1%. Якісний аналіз результатів контрольних робіт підтвердив необхідність розроблення методики розвитку культури мовлення з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета експериментального етапу дослідження полягала в розробленні, упровадженні й експериментальній перевірці ефективності методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Для реалізації мети головними завданнями педагогічного дослідження визначено: 1) психологічні, дидактичні й лінгводидактичні засади методики впровадження в експериментальних групах роботи з електронним навчальним курсом, подкастами, електронними словниками, розроблення блогів академічних груп; 2) аналіз результатів дослідного навчання і рівня розвитку культури мовлення; 3) перевірку ефективності запропонованої методики шляхом зіставлення одержаних результатів в експериментальних і контрольних групах.

Експериментальна програма, запроваджена в межах дисциплін “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного й писемного мовлення”, “Орфоепічний і комунікативний тренінг”, мала три етапи.

Перший етап – *увідно-мотиваційний*, метою якого було виявлення початкового рівня набутих у школі знань, умінь і навичок; ознайомлення студентів із особливостями роботи на заняттях з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зі структурою електронного навчального курсу (ЕНК), надання методичних рекомендацій.

Оскільки перший етап мав увідно-мотиваційний характер, то передбачав ознайомлення студентів з можливостями інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Результати вхідного тестування допомогли визначити методи, прийоми і засоби навчання, які будуть ефективними під час опанування означених вище дисциплін.

Другий етап – *основний* – мав на меті перевірити вплив використання інформаційно-комунікаційних технологій на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, практичних умінь і навичок, розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови й літератури у вищому педагогічному навчальному закладі. Під час проведення другого етапу експериментального навчання впроваджувалась робота з *електронним навчальним курсом*, розробленим на платформі Moodle. Електронні навчальні курси з дисциплін “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного й писемного мовлення” містили: загальну інформацію про навчальну дисципліну (робоча навчальна програма, критерії оцінювання, друковані та інтернет-джерела, глосарій, новини); навчально-методичні матеріали до кожного модуля; теоретичний матеріал (мультимедійні презентації модулів, структуровані електронні навчальні матеріали, список друкованих та інтернет-джерел); практичні (семінарські, лабораторні) роботи (зміст, методичні вказівки щодо їх виконання, список індивідуальних завдань, критерії оцінювання); тести для самоперевірки; завдання для самостійної роботи студентів; матеріали для модульного контролю (контрольні запитання, тести для контролю).

Експеримент засвідчив, що робота з електронними навчальними курсами (ЕНК) змінює роль викладача та вимагає від студентів уміння самостійно організовувати навчання, працювати з інформацією, вчитися культури спілкування в мережі.

Використання ЕНК дало змогу викладачеві реалізувати індивідуальний підхід до навчання; здійснювати об'єктивний контроль рівня сформованості мовно-мовленнєвої компетентності студентів; організувати самостійну роботу відповідно до вимог Болонського процесу; студентам – самостійно обирати темп опанування програмового матеріалу, зручний час та місце для навчання; самостійно визначати послідовність та рівень складності навчального матеріалу; опрацьовувати більший обсяг інформації порівняно з традиційним навчанням.

На заняттях з дисциплін “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного й писемного мовлення”, “Орфоепічний і комунікативний тренінг” проводилась робота із Вікі-порталом Київського університету імені Бориса Грінченка (<http://wiki.kmpu.edu.ua>), зокрема, з проектом “Словарь української мови” Бориса Грінченка (<http://wiki.kmpu.edu.ua>). Оскільки електронна версія “Словаря української мови” Бориса Грінченка – зовнішній ресурс, то до роботи з ним могли долучатися всі зареєстровані користувачі, які бажали втілити власні ідеї, виступити в ролі повноцінного співавтора: до наявних тлумачень студенти додавали відомості про лексеми із сучасних словників (тлумачних, словників-труднощів, російсько-українських, словників-синонімів тощо), коментували парадигму закінчень, особливості слововживання, частиномовну належність слів, з'ясовували, які слова викликають найбільше зацікавлення користувачів, добирали фразеологізми. Крім

того, студенти додавали слова, відсутні в “Словарі української мови”, досліджували, з яких причин немає певних слів; ілюстрували ці лексеми (це розвивало візуальну пам’ять, активізувало зорові центри головного мозку). Під час роботи з електронною версією “Словаря української мови” Бориса Грінченка особливу зацікавленість у студентів викликало розроблення рубрик “Цікаво знати”, “Дивись також” тощо. Така робота сприяла вихованню у студентів веб-культури, розвитку креативності під час створення енциклопедичних матеріалів, формуванню базових понять інтелектуального права, засвоєнню правильності, багатства мовлення як основних комунікативних ознак культури мовлення.

Посиленню інтересу до навчання сприяли блоги, що стимулювали студентів до активного обговорення робіт, проведення круглих столів, дискусій на заняттях. З огляду на те, що широкий загал був ознайомлений з текстами, розміщеними у блозі, студенти мали змогу заздалегідь підготувати запитання до доповідача. Блоги значно активізували роботу з пошуковими системами, цікавими мовними сайтами, онлайнсловниками, глосаріями, спонукали студентів самостійно створювати словникові сторінки на блозі, мовні рубрики “Говорімо правильно”. Оскільки засвоювати великий обсяг інформації, підвищувати якість навчання, удосконалювати усне мовлення на кращих зразках дозволяє теле- і відеоінформація, звуковий і музичний супровід, ми надаємо значення роботі з відеороликами. Студенти розміщували у блозі групи відеофрагменти з декламуванням скоромовок, зразки відеотренінгів з вимови звуків, ці ролики коментували користувачі блогу та обговорювали на заняттях. До завершення курсу група готувала власний відеоролик “Хвилинка диктора”, який розміщувався у блозі та обговорювався. Такі види робіт давали змогу студентам самостійно знаходити інформацію, знайомитися з думками інших людей про їхні роботи; виводили виконувані завдання за межі навчального процесу та взаємин у системі “викладач-студент”, дозволяли всім охочим оцінити і прокоментувати виконані роботи студентів. Блоги стали своєрідними студентськими електронними портфоліо, які вміщують колекцію матеріалів (відеоролики, медіапрезентації, творчі роботи, коментарі та обговорення опублікованих робіт, словникові сторінки, рубрика “Говорімо правильно”, власний відеоролик “Хвилинка диктора” тощо), оскільки ілюструють досягнення студентів, розвивають правильність, чистоту, логічність, комунікативну доречність мовлення, дискурсивні та риторичні вміння, лінгвістичну креативність, сприяють реалізації наступності у навчанні.

Використання зазначених інформаційно-комунікаційних технологій сприяло оптимізації та інтенсифікації навчального процесу в межах традиційних методик навчання, ефективній організації навчальної роботи зі студентами, надаючи їм змогу самостійно керувати навчальним процесом, стимулювати їхню пізнавальну діяльність. Інформаційно-комунікаційні технології дозволили визначити ефективні орієнтири реалізації особистісно зорієнтованого навчання, якісного піднесення продуктивності занять із “Сучасної української літературної мови”, “Культури усного й писемного мовлення”, “Орфоепічного і комунікативного тренінгу”.

Завершальний етап передбачав підсумкове тестування за матеріалом усього курсу для перевірки рівнів здобутих знань, сформованості практичних умінь і

навичок студентів ЕГ і КГ за результатами навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

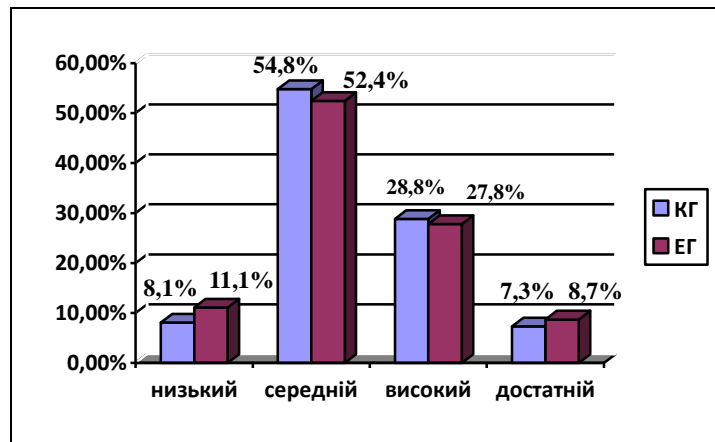

Рис. 2. Результати вхідного тесту студентів ЕГ і КГ.

На основі тестування було з'ясовано, що студенти ЕГ, які навчалися з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, мають значно вищий рівень засвоєння навчального матеріалу (32,6%) порівняно із вхідним тестуванням (8,7%). Збільшилась кількість студентів ЕГ, які мали достатній рівень знань, на 11,9%, натомість значно зменшився (на 24,7%) відсоток студентів, які мали середній рівень засвоєння навчального матеріалу (з 52,4% до 27,7%). За результатами підсумкового тестування не виявлено студентів ЕГ, які мають низький рівень знань.

Студенти КГ показали високий рівень засвоєння навчального матеріалу під час проходження підсумкового тесту (на 9,7%) порівняно із вхідним тестуванням (7,3%), достатній рівень збільшився на 3,2%, натомість середній зменшився на 6,4%, а низький на 6,5%. Результати навчання в ЕГ і КГ засвідчили підвищення рівня знань, умінь і навичок студентів. (Див. Рис.3).

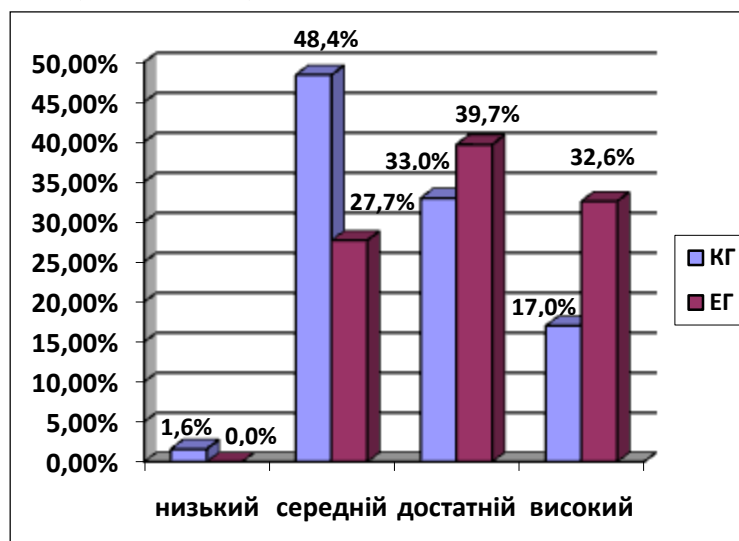

Рис. 3. Результати підсумкового тесту студентів ЕГ і КГ.

Якісний аналіз результатів тестової перевірки третього етапу дозволив стверджувати, що студенти, які навчалися за запропонованою методикою (ЕГ), краще

володіють мовленням: уміють формулювати тему й основну думку, проблемні запитання, відзначаються індивідуально-творчим підходом до розгляду наукових проблем, застосовують у практиці онлайндискусії, відеоконференції, створюють творчі проектні групи для підготовки мультимедійних ресурсів, використовують вербальні й невербальні засоби навчання тощо. Такі результати доводять ефективність розробленої методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури.

Теоретичне та експериментальне дослідження дало підстави для таких **висновків**:

Аналіз науково-методичної літератури, урахування загальних закономірностей навчання дозволило теоретично обґрунтувати лінгводидактичні засади розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у сукупності загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних принципів, що є основою функційно-технологічної організації навчання. Найбільш значущими в цьому контексті вважаємо такі важливі принципи: зв'язку теорії з практикою, перспективності, мотивації навчання, самостійності студентів, комунікативної і функційно-стилістичної спрямованості навчання мови, взаємовпливу навчання мови і розвитку мовлення, використання мовленнєвої практики для засвоєння теорії мови. Розуміння своєрідності розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ґрунтується на сучасних дослідженнях з мовознавчих, мовленнєвознавчих наук, психолінгвістики, лінгводидактики.

У дослідженні уточнено поняття “культура мовлення майбутніх учителів української мови і літератури”, визначення його основних комунікативних ознак та шляхів розвитку. Розкрито сутність феномену “інформаційно-комунікаційні технології”, як інноваційно-технічного забезпечення та сукупності комп'ютерно зорієнтованих методів і засобів навчання з високою адаптивністю, що сприяють оптимізації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах індивідуалізації, диференціації й інтенсифікації, а також уможливають розвиток інтелектуального й творчого потенціалу майбутніх учителів української мови і літератури. У дослідженні *блог* (англ. Vlog – мережевий журнал або щоденник подій), розглядаємо як веб-сайт, основний вміст якого складають регулярно додані записи, зображення або мультимедіа, для яких характерні недовгі записи тимчасової значущості, відсортовані у зворотному хронологічному порядку; відмінності блогу від традиційного щоденника обумовлюються середовищем: блоги зазвичай передбачають сторонніх читачів, які можуть вступити в обговорення з автором.

Аналіз навчально-методичного забезпечення свідчить, що чинні підручники з української мови є недостатньо адаптованими для сучасного контексту професійної діяльності вчителів української мови і літератури. Це актуалізує необхідність розроблення спеціальної методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначено лінгводидактичні умови розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури: урахування індивідуально-психологічних характеристик суб'єктів навчального процесу задля можливості забезпечення індивідуальної траєкторії саморозвитку й самореалізації; формування у майбутніх учителів української мови і літератури стійкої мотивації до потреби вдосконалення індивідуальної культури мовлення; створення розвивального мовленнєвого середовища у навчальному процесі; оптимального поєднання традиційних та електронних засобів навчання задля розвитку культури усного і писемного мовлення в майбутніх учителів української мови і літератури; використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу керування навчальною діяльністю майбутніх учителів української мови і літератури.

Використані критерії та виокремлені на їхній основі рівні сформованості культури мовлення дали змогу визначити фактичний рівень мовленнєвої підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Результати констатувального зрізу дозволили виявити недоліки мовленнєвої підготовки студентів та визначити на їх основі лінгводидактичні орієнтири методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Для оцінювання якості розвитку комунікативних якостей мовлення у майбутніх учителів української мови і літератури було виокремлено такі критерії: когнітивний (показники: обізнаність із комунікативними якостями; змістовність мовлення; правильність і чистота мовлення; точність, логічність мовлення; виразність і образність мовлення); проєктивно-стратегічний (показники: вміння планувати, підтримувати і завершувати спілкування; уміння орієнтуватися на співрозмовника, передбачати його реакцію; уміння доречно використовувати мовні і немовні засоби виразності); оцінювальний (показники: вміння оцінювати комунікативні якості мовлення інших мовців, партнерів по спілкуванню (взаємооцінювання); вміння оцінювати власні комунікативні якості мовлення (самооцінювання); вміння контролювати вживання комунікативних якостей мовлення (самоконтроль, взаємоконтроль).

Методика розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ґрунтується на загальнодидактичних, загальнометодичних, специфічних принципах; формах організації навчально-пізнавального процесу (лекцій, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи); впровадженні традиційних та інтерактивних методів навчання, що мають потужний інформаційний ресурс і забезпечують оперативну взаємодію учасників навчального процесу; модернізації методичного інструментарію до занять з “Сучасної української літературної мови”, “Культури усного й писемного мовлення”, “Орфоепічного і комунікативного тренінгу”. Своєрідність запропонованої методики полягає у методично доцільному використанні інформаційно-комунікаційних технологій задля розвитку комунікативних якостей мовлення майбутніх учителів української мови і літератури: вдосконаленню правильності мовлення сприяло системне застосування електронних дидактичних засобів (блогів, подкастів ін.).

На основі аналізу результатів педагогічного експерименту зафіксовано значне підвищення рівнів сформованості нормативного мовлення у студентів експериментальних груп порівняно зі студентами контрольних груп.

Результати експериментального навчання дають підстави стверджувати, що запропонована методика розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури є раціональною й ефективною, стимулює студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності, розвиває гіпотетичне, логічне та образне мислення, формує фахову компетентність.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання усіх аспектів проблеми. Перспективним вважаємо розроблення методики використання дистанційного та інтернетне навчання майбутніх учителів української мови і літератури у вищому навчальному педагогічному закладі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Захарчук-Дуке О. О. Роль підручника в період адаптації студента-першокурсника / О. О. Захарчук-Дуке // Збірник наукових праць “Педагогічна освіта: теорія і практика”. – Кам’янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2011. – Випуск 9. – С. 47 – 51.
2. Захарчук-Дуке О. О. Провідні тенденції створення підручників і посібників з української мови для студентів / О. О. Захарчук-Дуке // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. Статей: – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Випуск 40. – Ч.3. – С. 170 – 177.
3. Захарчук-Дуке О. О. Використання вікі-технологій у навчальній діяльності студента / О. О. Захарчук-Дуке // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей: – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Випуск 41. – Ч.4. – С. 111 – 115.
4. Захарчук-Дуке О.О. Сучасний погляд на підручник нового покоління для студентів-філологів вищих навчальних закладів / О. О. Захарчук-Дуке // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. – Випуск 8. – Частина 1. – С. 137 – 142.
5. Захарчук-Дуке О. О. Електронний підручник як об’єкт теоретичного аналізу в лінгвістиці та лінгводидактиці вищої школи / О. О. Захарчук-Дуке // Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць Криворізького національного університету – 2013. – Вип. 39. – С. 203 –207.
6. Захарчук-Дуке О. О. Проблема культури мовлення у науковому полі сучасної лінгводидактики / О. О. Захарчук-Дуке // Українська мова і література в школах України: щомісячний науково-методичний та літературно-митецький журнал №2 (131) лютий 2014. – С. 19 – 25.
7. Захарчук-Дуке О. О. Методичні аспекти моделювання змісту та структури електронного навчального посібника з культури усного і писемного мовлення для

- студентів філологічних спеціальностей / О. О. Захарчук-Дуке // Теоретична і дидактична філологія: Зб. наукових праць. – Випуск 17. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич, 2014. – С. 30 – 37.
8. Захарчук-Дуке О. О. Технологический подход к проектированию содержания и структуры электронного курса по культуре устной и письменной речи будущих учителей украинской словесности / О. О. Захарчук-Дуке // Концепт. Научно-методический электронный журнал – 2014. – № 07 (июль). – URL: // e.koncept.ru/2014/14195.htm.
 9. Захарчук-Дуке О. О. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / С. О. Караман, О. В. Караман, О. А. Копусь, В. І. Тихоша [та інші]; за ред. С. О. Карамана, О. А. Копусь. – К.: Літера ЛТД, 2013. – 564 с. (Гриф МОН України).
 10. Захарчук-Дуке О. О. Роль навчально-методичного забезпечення у період адаптації студента-першокурсника до умов університетської освіти / О. О. Захарчук-Дуке // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (20 квітня 2011 р. – К.: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – 272 с.
 11. Захарчук-Дуке О. О. Роль навчально-методичного комплексу у навчальному процесі студента-першокурсника / О. О. Захарчук-Дуке // Організаційно-педагогічні аспекти формування та розвитку майбутнього фахівця: Матеріали III міжвузівської науково-практичної конференції студентів та молодих учених (м. Євпаторія, 24 – 27 травня 2011р.) – Ялта: РВВ РВНЗ КГУ, 2011. – С. 45 – 50.
 12. Захарчук-Дуке О. О. Шляхи створення сучасного підручника для студентів-філологів вищих навчальних закладів / О. О. Захарчук-Дуке // Дослідження студентів, магістрантів, та аспірантів “Молодий науковець XXI століття” – Кривий Ріг: Криворізький Державний педагогічний університет, 2012. – С. 32 – 35.
 13. Захарчук-Дуке О. О. Словник Бориса Грінченка як “живий” електронний проект / О. О. Захарчук-Дуке // “Я йшов туди, де гуркіт праці чути...” (до 150-річчя від дня народження Бориса Грінченка): – матер. Всеукр. наук.-практ. Конференції (VI Грінченківські читання), (22 січня 2014 року, м. Київ)/ за заг. ред. В. О. Огнев’юка, Л. Л. Хоружої, А. І. Мовчун. – К.: Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2014. – С. 97 – 103.
 14. Захарчук-Дуке О.О. Культура усного і писемного мовлення / О. О. Захарчук-Дуке // Електронний навчальний курс. Режим доступу: [<http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=157>].

АНОТАЦІЇ

Захарчук-Дуке О. О. Развитие культуры мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2015.

Дисертацію присвячено проблемі розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У роботі уточнено поняттєво-категоріальне поле дослідження, зокрема базові поняття дослідження “культура мовлення”, “навчально-методичний комплекс”, “навчально-методичний комплект”, “інформаційно-комунікаційні технології”, “технологія Веб 2.0 (Web 2.0)”, “віртуальна спільнота”, “електронний підручник”.

Розроблено методику розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення дисциплін “Сучасна українська літературна мова”, “Культура усного і писемного мовлення”, “Орфоепічний і комунікативний тренінг”.

Створено електронний навчальний курс на платформі Moodle, спрямований на розвиток культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури.

Результати експериментального навчання підтвердили ефективність запропонованої дисертанткою методики розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури.

Ключові слова: культура мовлення, методика розвитку культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури, інформаційно-комунікаційні технології, мережевий сервіс.

Захарчук-Дуке О. О. Развитие культуры речи будущих учителей украинского языка и литературы с использованием информационно-коммуникационных технологий – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (украинский язык). – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2015.

Диссертационная посвящена проблеме развития культуры речи будущих учителей украинского языка и литературы с использованием информационно-коммуникационных технологий.

Во введении обоснована актуальность избранной темы исследования, определены его цель и задачи, объект, предмет; отражены методологические основы и методы исследования, научная новизна и практическая значимость, поданы сведения об апробации полученных результатов.

В диссертации акцентировано внимание, что в содержательном диапазоне формирования профессиональных компетентностей будущих учителей украинского языка и литературы особая роль принадлежит культуре речи, которая практикуется

как диалектическое интегративное единство социокультурного, психологического и педагогического аспектов, которые должны учитываться в процессе формирования языковой личности учителя украинского языка и литературы, способного не только проявлять себя с помощью языковых средств, а и получить других коммуникативно-оправданно использовать языковые единицы всех уровней.

На занятиях по современному украинскому языку, культуре речи и других дисциплинах широкий диапазон использования имеют информационно-коммуникационные технологии, которые способствуют оптимизации учебного процесса в высших учебных заведениях на основе индивидуализации, что способствует развитию интеллектуально-творческого потенциала будущих учителей украинского языка и литературы.

Лингводидактическими условиями развития культуры речи являются: учет индивидуально-психологических характеристик субъектов учебного процесса для обеспечения индивидуальной траектории саморазвития и самореализации; формирования у будущих учителей украинского языка и литературы потребности усовершенствования индивидуальной культуры речи; создание развивающей речевой среды в учебном процессе, оптимального объединения традиционных и электронных средств обучения: использование информационно-коммуникационных технологий, как средств руководства учебной деятельности будущих учителей украинского языка и литературы.

Экспериментальная программа диссертационного исследования предусматривала три этапа: вводно-мотивационный, основной, завершающий.

Первый этап стал базой для выявления уровня приобретенных в школе знаний, умений и навыков, ознакомления с возможностями ИКТ.

Во время второго этапа внедрялась работа с электронными учебными курсами “Современный украинский литературный язык”, “Культура устной и письменной речи”, разработанные на платформе Moodle. В рамках эксперимента организована работа с Вики-порталом Киевского университета имени Бориса Гринченко с проектом “Словарь украинского языка” Бориса Гринченко. Студенты выступили в роли соавторов словаря: “уже имеющимся лексемам добавили другие толкования из современных словарей, компенсировали парадигму окончаний, подбирали фразеологизмы и т.д.”

Повышению интереса к обучению способствовали блоги, которые стимулировали студентов к активному обсуждению работ, проведению круглых столов, дискуссий на занятиях.

На блогах студенты размещали видеофрагменты, видеоролики “Говорим правильно”, “Минутка диктора” и другие.

Результаты эксперимента подтвердили эффективность использования ИКТ для развития речи студентов – будущих учителей украинского языка и литературы.

Ключевые слова: культура речи, методика развития культуры речи будущих учителей украинского языка и литературы, информационно-коммуникационные технологии, сетевой сервис.

Zaharchuk-Duke O.O. The speaking culture development of pre-service Ukrainian language and literature teachers with IT (information technologies) implementation. – Manuscript.

The manuscript for an academic Candidate's degree of pedagogical science by specialty 13.00.02 – teaching theory and methods (Ukrainian language). – Borys Hrinchenko Kyiv University Київський університет – Kyiv, 2015.

The manuscript is devoted to the issue of speaking culture development of pre-service Ukrainian language and literature teachers with IT (information technologies) implementation. There were worked out the concept-category field of the research, such as basic research concepts “speaking culture”, “teaching-methodical supply”, “teaching-methodical equipment”, “information technologies”, “technology Web 2.0”, “virtual community”, “electronic textbook” in the research.

There were created the speaking culture development methods for pre-service Ukrainian language and literature teachers with IT (information technologies) implementation during the studying such subjects “Modern Ukrainian Literary Language”, “Culture of Oral and Writing Speech”, “Orthoepic and Communicative Training”.

The electronic training course was created. Created eLearning platform Moodle, directed to the pre-service Ukrainian language and literature teachers speaking culture development.

The results of the experimental training proved the effectiveness of the proposed speaking culture development of pre-service Ukrainian language and literature teachers with IT (information technologies) implementation methods.

Key words: speaking culture, methods of speaking culture development of pre-service Ukrainian language and literature teachers, information technologies, network service.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЗАХАРЧУК-ДУКЕ ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.016:[811.161.2+821.161.2]:004(043.3)

**РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
Караман Станіслав Олександрович,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри української мови;

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Голуб Ніна Борисівна,
Інститут педагогіки НАПН України,
завідувач лабораторії навчання української мови;

кандидат педагогічних наук, доцент,
Попова Людмила Олександрівна
ДЗ “Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка”.

Захист дисертації відбудеться “20” лютого 2015 р. о 14 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26. 133. 05 у Київському університеті імені Бориса Грінченка, за адресою: 04 053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04 212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13/б).

Автореферат розіслано “17” січня 2015 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. М. Дика